

According to the obtained results it is clear that both groups portray various patterns of family life: traditional families, migrant families, single-parent households, life with divorced parents and stepparents. In every case family may serve as a background for representing relevant sociocultural information. While family in FL textbooks for general purpose appears rather fragmentally and often concentrates on conflict situations, school FL textbooks use family environment throughout the textbook where it serves as a basis for representing both cultural and linguistic information. Relations between parents and children illustrate typical situations. Any conflict situation in parent-child relationships finds a constructive resolution. Besides, authors of some school FL textbooks make a successful attempt to represent various families in a single textbook (migrant families, people with disabilities, divorced parents etc.) so that students get a comprehensive idea of possible family models. Such approach is favourable for forming tolerant attitudes to some aspects of human relations. Thus, we may confirm higher educational potential of family representations in school FL textbooks.

Results of author's research are illustrated with samples from the analyzed textbooks and may be used as a guide for other authors on possible strategies to efficiently incorporate family in their textbooks.

Keywords: textbook; foreign language; content of education; dialogue of cultures; family; pattern of family relationships; gender stereotypes.

УДК 37.013.74:81'246.3(4)

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ БАГАТОМОВНОСТІ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ШКОЛЯРІВ

О. О. Першукова,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання мов національ-
них меншин та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: pershoksy@mail.ru*

Стаття присвячена аналізу колекції навчальних матеріалів для формування багатомовності дітей шкільного віку у країнах Західної Європи. Автор привертає увагу читача до відмінностей у підходах до використання підручників і посібників у країнах Західної Європи й вітчизняній школі. Наведено результати вивчення європейськими фахівцями пропозиції на європейському ринку підручників і посібників для багатомовної освіти. Відзначено, що у зв'язку зі змінами мовно-етнічного складу учнів та упровадженням комуні-

кативного підходу процес навчання основної мови шкільництва зазнав сутнісних перетворень, зокрема став орієнтованим на застосування мови як засобу спілкування і опанування предметного змісту. Особливої уваги надано підтримці учнів, для яких мова навчання не є основною; процес формування функціональних вмій запозичив ознаки методики навчання іноземної/другої мови. Автором схарактеризовані особливості НМК з навчання англійської мови як засобу глобальної комунікації.

Ключові слова: формування багатомовності; багатомовна освіта школярів; навчальні матеріали для формування багатомовної комунікативної компетентності; мовна освіта школярів у країнах Західної Європи.

Постановка проблеми. Одним із основних елементів організації багатомовного освітнього процесу є *навчальні матеріали*, які становлять “... збірку ресурсів, об’єктів чи артефактів спеціально створених для полегшення процесу навчання в класній кімнаті” [4]. Сучасна колекція навчальних матеріалів для мовної освіти вміщує збірку для *візуального* сприйняття у друкованому вигляді, аудіо- та відео-записи у виконанні наживо і записані на сучасні носії інформації, а також приклади мовно-культурної поведінки, що демонструють в Інтернеті [17]. У вітчизняній методиці навчання ІМ підручник як засіб навчання перебуває в особливій позиції і є головним навчальним посібником для учня [1, с. 57], “серцем” навчально-методичного комплексу, його регулятором і координатором [2, с. 138–142]. Однак у країнах Західної Європи немало вчених і педагогів-практиків вважають, що для навчання мов підручники зайві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед таких вчених не тільки послідовники французького педагога-реформатора С. Френе (*Célestin Freine*, 1896–1966), а і прихильники руху *Dogme*, які услід за С. Торнбюрі (*Scott Thornbury*) відстоюють доцільність застосування автентичних матеріалів для комунікативно-орієнтованого навчання, наголошуючи на відмові від підручників і посібників [6]. Отже, наявність підручника чи посібника не є обов’язковим атрибутом західноєвропейської школи. Це певною мірою пояснює відсутність належної уваги з боку науковців до проблем створення навчальних матеріалів упродовж періоду активного розвитку численних методичних підходів до навчання мов, про що зазначає один із найавторитетніших експертів галузі Б. Томлінсон (*Brian Tomlinson*). Він акцентує, що у 1970–80-х рр. у провідних на той час журналах, таких як *English Language Teaching Journal* та *Modern English Teacher*, було опубліковано дуже мало статей, присвячених проблемам підручників і посібників з навчання мов, хоча індустрія виробництва навчальних матеріалів у цей період розвивалася досить активно [15]. Лише з середині 1990-

х рр. побачили світ роботи науковців, які містили аналіз особливостей створення матеріалів для навчання мов. Відтоді у Європі сформувався напрям наукових досліджень – вирішення проблем навчальних матеріалів для мовної освіти, що включає їх створення та оцінку якості. Важлива роль у цій справі належить міжнародній організації *MATSDA (Materials Development Association)*, яка була створена у 1993 р. на базі університету м. Лімерик (Ірландська республіка) Б. Томлінсоном. На початку нового тисячоліття було оприлюднено роботу *“Approaches to Materials Design in European Textbooks ...”* Е.-Б. Феннера та Д. Ньюбі (*Ann-Brit Fenner & David Newby, 2000*), у якій на тлі аналізу наявних європейських посібників-бестселерів з навчання мов автори визначили основні принципи створення сучасних навчальних матеріалів для мовної освіти, наприклад: *автентичність, спрямованість на розвиток учнівської автономії та культурної свідомості* [9].

Мета статті – охарактеризувати склад сучасної колекції навчальних матеріалів для багатомовної освіти школярів у країнах Західної Європи, розкрити їх освітній потенціал і показати особливості змісту навчання мов у школі, в основу якого покладено мету формування багатомовності школярів.

Виклад основного матеріалу. Донедавна опанування мови навчання передбачало застосування дескриптивного підходу, що полягав у *ознайомленні з мовою як системою*. З упровадженням комунікативного підходу процес навчання мови став більш зорієнтованим на *застосування мови*. У контексті багатомовної освіти концепт *мова навчання (Language of schooling)* отримав нове значення, яке стосується застосування мови як засобу викладання й учіння. Тому мова навчання як предмет (*Language as a subject*) розглядається як засіб опанування змісту інших предметів курикулуму, тобто його мета полягає у навчанні *пояснювати, уточнювати, переконувати* засобами мови, яку вивчають [11, с. 5]. У зв'язку зі змінами мовно-етнічного складу учнів, підхід до навчання основної мови шкільництва зазнав сутнісних перетворень, що відобразилося у підручниках. З метою підтримки учнів, для яких основна мова навчання не є рідною, підручники містять інформацію, характерну для навчання мови як другої. Формування предметних знань мови (*knowledge*), вмінь (*skills*) та досвіду користування мовою (*experience*) відбувається з використанням комплексного підходу і включає дві складових – мовну та літературну, охоплюючи *синхронічний* (застосування сучасних текстів і ознайомлення з комунікативними ситуаціями) і *діахронічний* (огляд мови і літератури у історичному розвитку) виміри. Особливої уваги надано підтримці учнів, для

яких мова навчання не є основною. У таких випадках процес формування функціональних вмінь (*learning to do*) запозичує багато з методики навчання іноземної/другої мови, оскільки має за мету освоєння учнями рецептивних і репродуктивних комунікативних вмінь для готовності вільно спілкуватися у багатьох соціально-культурних контекстах [11, с. 7]. Саме такий підхід є характерним для курикулумів країн Західної Європи, а тому широко представлений у підручниках з навчання основних європейських мов.

Повсюдне проникнення нових технологій у щоденне життя європейського суспільства змінило ставлення до усного та писемного мовлення. Велика кількість віртуальної й аудіовізуальної інформації зумовлює перегляд традиційних цінностей та установки викладання. Змінилося поняття *грамотність* у контексті багатомовності та технічного прогресу. Вимогою часу став електронний супровід друкованих посібників для формування мультиграмотності. Цей інноваційний підхід нині активно розвивається. Багатомовне цифрове навчальне середовище надає можливості створити умови для навчання декількох мов, зокрема і тих, якими діти спілкуються у сімейному колі. Застосуванню такої інформації сприяє значна кількість проєктів, що здійснюються у країнах Західної Європи.

Масове розповсюдження англійської мови мало численні наслідки, зокрема зумовило створення цілої індустрії підручникотворення для навчання багатьох різновидів англійської як другої мови у міжнародному та міжкультурному контексті: *English as a Second Language (SLA)*, *English for Speakers of other Languages (ESOL)*, *English as a Foreign Language (EFL)*, *English as an International Language (EIL)*. Основи “Базової англійської для іноземців”, або *Basic English*, заклав англійський лінгвіст, філософ і письменник Ч. Огден (*Charles K. Ogden, 1889–1957*) у роботі “*Basic English. A General Introduction with Rules and Grammar*” (1930). Її основні риси можна охарактеризувати як “прошена, уніфікована, стандартизована”. Вчений вважав, що проблему глобального спілкування (за його висловом “*debabelization*” – девавілонізації) можна розв’язати не завдяки використанню штучної мови, а через застосування спрощеної форми англійської (*a simplified form of English*). У науковій літературі такий варіант англійської мови отримав назву *прагмалінгвістичного*: його характерною ознакою є нормативність на усіх рівнях – від фонетичного (формування так званої *Received Pronunciation* – загальноприйнятої вимови) до лексичного (відсутність сленгу, діалектизмів, жаргонізмів) [3, с. 328].

Особливості глобальної англійської, яка покладена в основу змісту підручників та посібників, застосовуваних у міжнародному

контексті, окреслено Дж. Річардсом (*Jack C. Richards*) – автором численних курсів з навчання англійської як другої мови. Вчений визначив, що зміст навчання охоплює такі основні лінії: 1) *естетична* – стосується інформації про мистецтво, літературу, театр, музику, архітектуру англійських країн; 2) *соціальна* – інформація про сім'ю та життя в сімейному колі, звички членів сім'ї, відпочинок у вільний час, міжособистісні стосунки; 3) *лінгвокультурна* – спирається на культурно обумовлену лексику та форми взаємодії [13]. Такі посібники є універсальними щодо застосування у культурному контексті будь-якої країни світу, але вони чітко специфіковані щодо віку учнів та їхнього рівня мовного розвитку. На основі аналізу змісту чотирьох популярних у світі навчальних посібників (*coursebooks*) британського виробництва з глобальної англійської Дж. Грей (*John Gray*) зробив висновок про те, що вони значно сприяють просуванню соціально-економічних норм західноєвропейського суспільства на тлі культурної та ідеологічної нейтральності через тексти, різні види мовленнєвої діяльності, світлин та ілюстрації, пропагуючи ідеї персонального та професійного успіху, індивідуального задоволення, мобільності, матеріалізму, егалітаризму тощо. Зміст таких посібників складено із врахуванням суттєвої кількості табу на інформацію, що може бути неприйнятною з точки зору представників різних культур та спільнот [16, с. 164]. Нині зміст таких посібників зазвичай корельовано з *CEFR*, а отже, вони надають підготовку до здачі екзаменів на отримання міжнародно визнаного сертифікату.

Збірки навчальних матеріалів, що мають назву *coursebooks*, Б. Томлінсон характеризує як *підручник*, що охоплює необхідну кількість різнопланових навчальних матеріалів, достатніх для певного рівня мовного розвитку і віку учнів, спеціально створений для того, щоб повністю забезпечити учнів необхідною інформацією впродовж курсу навчання. *Coursebooks* зазвичай багатокomпонентні та містять завдання з розвитку граматики, вокабуляру, вимови та розвитку компетентностей з чотирьох видів мовленнєвої діяльності [17]. *Coursebooks*, створені групою професіоналів, вигідно вирізняються багатством друку ілюстрацій, їх супроводжує комплекс навчальних засобів (як друканих, так і електронних). Вони зазвичай багаторівневі та містять якісні навчально-методичні матеріали. Проте не всі вчителі надають перевагу саме друканим посібникам, навіть тим, що видано авторитетними видавництвами. Пояснення цього знаходимо у Дж. Томлінсона, який вважає, що такі продукти є прикладом “відображення певного світобачення завдяки застосуванню вибраних мовних ресурсів”, а Дж. Грей називає їх “втіленням стандартизованої технології в посібник для глобального користування” [16,

с. 164–165]. Безперечно, застосовуючи створені кимось навчальні матеріали, учитель має усвідомлювати, що вони відображають, насамперед, світогляд їх автора, а тому його некритичне сприйняття як істинного та єдиновірного може мати негативні наслідки. Нами складено таблицю, що демонструє аналіз позитивних і негативних аспектів від застосування готових навчальних матеріалів з навчання англійської мови у контексті багатомовної освіти.

Таблиця 1

Переваги та недоліки застосування навчальних підручників та посібників з англійської мови в контексті багатомовної освіти*

	Переваги застосування	Недоліки застосування
Зміст навчальних матеріалів та їх вплив на навчальний процес	Багатокомпонентні, містять якісні матеріали за змістом, організацією та дизайном; мультиперспективні, розглядають особливості різних культур, переносять у різні місця планети; створюють навчальний маршрут і унаочнюють структуру всього навчального курсу чи окремого уроку; надійні, надають можливість передбачити результат навчання; зміст відповідає певним міжнародно визнаним рівням навчання; тексти необразливі за змістом для представників різних культур	Містять тексти, які швидко застарівають, часто не є автентичними; запропонований мовно-культурний аспект не завжди відповідає навчальній ситуації; зміст навчання нерідко відірваний від дійсності; не містять завдань для учнів з різними стилями навчання (напр., кінестетиками)
Вчитель	Додають упевненості малодосвідченим учителям, є дієвим інструментом і засобом організації викладу навчального матеріалу; забезпечують надійність та презентабельність, адже створені досвідченими експертами і видані авторитетними видавцями; для досвідчених учителів пропонують альтернативу їх традиційним практикам навчання; значно зберігають час	відображають педагогічні, психологічні та лінгвістичні впадо-добання автора чи авторів, що перешкоджає творчості вчителів; визначають компоненти навчання і є засобами додаткового контролю, тому створюють зайві бар'єри для роботи вчителя через недостатню гнучкість

Учень	Цікаві за змістом і привабливі за дизайном, значно розширюють учнівський світогляд; створюють можливості для автономного навчання, забезпечують можливість як заглянути наперед, так і повторити вивчене	Тексти часто не відповідають пізнавальним чи віковим потребам учнів; учні змушені опановувати матеріал саме у представленому вигляді, і це не сприяє розвитку нестандартного мислення, творчому самовтіленню учнів
-------	--	--

* Складено автором за матеріалами: Allwright R. L.; Garton S.; Richards J.; Tomlinson B.

Вивчення пропозиції на європейському ринку підручників і посібників для багатомовної освіти було проведено на підготовчому етапі роботи міжнародного проекту *MuVit*, (2006–2007). Було продемонстровано, що у більшості випадків це двомовні (іспансько-англійські, турецько-німецькі тощо) друковані посібники з аудіолінгвальним супроводом (компакт-диски), але зазвичай без методичних рекомендацій щодо особливостей їх застосування у навчальному процесі. Такі посібники спрямовані на формування у школярів функціональної грамотності: з чотирьох видів мовленнєвої діяльності найбільшій уваги приділено читанню. Можливості активно працювати з лінгвістичним матеріалом досить обмежені: не передбачено критичне осмислення матеріалу, вони не завжди спрямовані на продукування учнями усного та письмового мовлення [8]. Хоча в роботах професора Страсбурзького університету К. Хело (*Christine Hélot*) містяться повідомлення про розвиток галузі дитячої літератури двома та трьома мовами у Франції [12, с. 42–65], а у Великій Британії успішно розвивається галузь двомовних посібників, але, як зазначають К. Хело, І. Елорза (*Itziar Elorza*), І. Муноа (*Inmaculada Muñoa*), У. Джеснер (*Ulrike Jessner*), кількість комерційно виданих навчальних матеріалів для багатомовної освіти досить обмежена, а саму проблему створення навчальних посібників і підручників для багатомовної освіти поки що недостатньо досліджено як у Європі, так і у світі. Причини цього полягають у високій ціні (собівартості) навчально-методичних комплексів, що є багатокомпонентними і складаються як з друкованих матеріалів, так і з електронного супроводу, їх низькій комерційній привабливості через високий рівень специфікації, а

саме: 1) відмінностях у наборі мов, що вивчаються; 2) вікових характеристиках, рівнях навченості та пізнавальних потребах учнів; 3) особливостях інтегрованого курикулуму з мовних дисциплін у контексті однієї школи. У Джеснер наголошує, що нагальну потребу нині становлять нові компаративні граматики, об'єднані загальною для багатьох мов граматичною термінологією. Досі не втратила актуальності й активно використовується німецько-французько-англійсько-латинська граMATика “*Grammatiken im Vergleich*” (1994), автором якої є Х. Глінц (*Hans Glinz*); також популярним є німецько-англійський довідник “*The Complete Idiot's Guide to Learning German*” авторів А. Мюллер і С. Мюллер (*Alice Müller, Stephan Müller, 1999*) [10, с. 100].

Як свідчить аналіз ситуації станом на 2015 р., нині *двомовну навчальну літературу (dual language books)* представлено досить широко. Вона різноманітна у мовному наповненні (більше 40 мов), містить збірки історій, оповідань, казок і легенд двома мовами у друкованому вигляді у супроводі компакт-дисків. Масовий випуск такої літератури у Великій Британії було розпочато у 1980 р. з ініціативи професора коледжу Голдсміт (Університет Лондона) І. Грегорі (*Eve Gregory*). Різнномовні, але ідентичні за змістом тексти зазвичай розміщені на розвороті двох сторінок, що надає можливості порівнювати лексичні одиниці та граматичні структури різних мов [5, с. 328–329]. Професійно створені й видані на високому якісному рівні навчальні книги застосовують як посібники для навчання як двомовних, так і одномовних учнів. Для двомовних дітей це дієвий спосіб навчитися читати мовою більшості, а для дітей, які належать до мови більшості, така література є засобом усвідомлення присутності у суспільстві й успішного функціонування різних мов. Завдяки їх застосуванню учні, що належать до різних мовних спільнот, мають можливість навчатися у співробітництві. Окрім того, двомовні навчальні посібники виконують важливу роль сполучника між сім'єю представників національної меншини і школою, виступають свідченням того, що мова меншини є поцінованою у суспільстві.

У дослідженні Р. Снеддона (*Raymonde Sneddon*), присвяченому застосуванню двомовних навчальних матеріалів (англійська та албанська/турецька/французька/урду), окреслено позитивну роль батьків та сімейного оточення. Для формування двомовної компетентності молодших школярів із сімей мігрантів часто вживаною є модель “*bedtime story*”, за якою двомовні книжки видають у школі для сімейного читання. Проведений експеримент продемонстрував позитивні результати з багатьох позицій, зокрема розвиток:

1) фонетично-графічних вмій у дітей, що означає розрізнення звуків та букв у обох мовах; 2) компенсаторних стратегій, а саме — декодування незнайомих слів, здогадки; 3) металінгвістичної свідомості завдяки порівнянню та зіставленню різних мов. Діти мали достатній рівень вмотивованості щодо читання обома мовами, залюбки обговорювали зміст прочитаного з батьками та іншими членами сім'ї. Вони також висловлювали власні судження щодо граматичних та фонетичних особливостей, наприклад: відмінності у структурі речень у порівнюваних мовах, особливості порядку слів, звуко-буквенні відповідності у різних мовах [14]. Така модель є нині звичною для початкових шкіл Великої Британії (Англія та Уельс), Нідерландів, Німеччини та Австрії.

Багатомовні віртуальні посібники є інноваційним напрямом розвитку галузі, а тому варті особливої уваги. Концепція багатомовного віртуального посібника (*Easy Readers*) у комбінації з додатком (*Authoring Tool*) та спілкуванням у веб-спільноті *MuViT*, об'єднаних авторами під назвою *Multilingual Virtual Talking Books*, передбачає стимуляцію різних видів діяльності учнів для того, щоб допомогти їм зробити перші кроки у вивченні декількох мов, розвинути крослінгвістичну обізнаність. Про подальший розвиток напряму багатомовних цифрових посібників свідчить також робота проекту “*A Multilingual Digital Storytelling Project*” на базі Університету Лондона (2012—2014) за фінансування *Paul Hamlyn Foundation*. Мета цього проекту — створення призначених для навчання школярів різного віку багатомовних навчальних посібників. Навчальні тексти призначені для застосування як у загальному навчальному потоці, так і у позаурочний час. Їх створено з аудіовізуальним супроводом арабською, китайською, англійською, французькою та німецькою мовами для розвитку в учнів багатомовності, мультимодальної грамотності та критичного мислення [7].

Міжнародні видавництва також створюють підручники та посібники для загальноосвітньої школи, але їх кількість незначна і здебільшого вони спрямовані на опанування англійської як цільової. В Австрії, Бельгії, Ліхтенштейні та Швейцарії користуються підручниками з навчання німецької як цільової, зокрема для учнів, для яких ця мова є другою. Схожа картина з навчанням французької мови в Бельгії та Швейцарії. Зазвичай такі матеріали застосовують у друкованому вигляді, але вони нерідко потребують *адаптації* до умов навчання в іншій країні. Як протилежний процес застосовують переклад підручників та посібників основного потоку. Для цього використовують *ресурси електронних бібліотек*

(*OnestopEnglish; Young Learners; CLIL Resources&Tools*). Вдалим, на нашу думку, є іспано-англійський електронний навчальний ресурс “*Water on our planet*” (“Вода на нашій планеті”), створений в Андалусії (автор *Eufemia Rosso Delgado*). Матеріал призначений для навчання в початковій школі і має міжпредметну спрямованість: 1) ознайомлення з природним навколишнім середовищем, вивчення станів води, етапів кругообігу води в природі (природознавство); 2) обчислення кількості води, що застосовує одна людина в повсякденному житті (математика); 3) розвиток умінь роботи з веб-сторінками (інформаційні технології); 4) опанування мовних одиниць з теми, тренування в їх застосуванні (іноземна мова); 5) виховання відповідальності за охорону природних ресурсів (громадянська освіта). Окрім того, варто відзначити розвиток комунікативних умінь взаємодії на основі навчальної теми, стимуляцію творчості (малюнки, постери) та розвитку навчальних умінь (опанований матеріал перетворити на пазли та піктограми), продукування власного змісту на основі вивченого матеріалу (резюме на основі вивченого). Зазначимо також, що досить мало друкованої літератури; серед учителів користується популярністю збірник “*CLIL Maths and Science Materials*”, укладений учасниками курсів підготовки вчителів *CLIL*. Він містить методичні рекомендації для створення навчальних матеріалів для *CLIL*, забезпечений *CD*, слайдами з прикладами та звуковим супроводом. Варто відзначити, що вчителі часто розміщують матеріали власного виробництва в названих вище електронних бібліотеках для користування колег. Європейська мережа шкіл (*European Schoolnet, EUN*) [<http://www.eun.org/>] являє собою унікальний консорціум, неприбуткову організацію, засновану в 1998 р. з ініціативи міністерств освіти європейських країн та за підтримки Європейської комісії. Серед багатьох видів діяльності *EUN* займається підтримкою *відкритих освітніх ресурсів для шкіл у Європі (Learning Resource Exchange for schools)*, сприяє їх створенню, проводить тестування і допомагає їх розповсюдженню.

Висновки. За результатами проведеного аналізу ми можемо зробити наступні висновки.

Європейська колекція навчальних матеріалів для багатомовної освіти нині досить неоднорідна за складом. Вона містить одно-, дво- і багатомовні навчальні матеріали як для зорового чи слухового, так і для комбінованого аудіовізуального сприйняття, а також включає інтерактивні засоби навчання. Кількість власне багатомовних посібників дуже обмежена.

Підручники та посібники у значенні “основний засіб навчання” не є обов’язковим атрибутом західноєвропейської школи. Традиції шкільництва і деякі сучасні підходи допускають проведення навчального процесу без застосування підручника як основного засобу навчання мов, покладаючи на вчителя відповідальність за виклад змісту навчання і не обмежуючи його у засобах.

Особливе місце в багатомовній освіті займають навчально-методичні комплекси з навчання глобальної англійської мови, до основних характеристик яких належать: 1) культурна універсальність; 2) ідеологічна нейтральність змісту; 3) гендерна, расова та соціальна рівність; 4) пропаганда загальнолюдських цінностей; 5) навчальні тексти містять інформацію про соціально успішних людей, приклади безпечної поведінки тощо. Такі комплекси часто виступають як джерело ідей для створення навчальних матеріалів іншими мовами.

У зв’язку зі змінами мовно-етнічного складу учнів підхід до навчання основної мови шкільництва зазнав сутнісних перетворень, що відобразилося у підручниках. З метою підтримки учнів, для яких основна мова навчання не є рідною, підручники містять інформацію, характерну для навчання мови як другої.

Література

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. ; заг. ред. С. Ю. Николаєва. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авторів під керівн. С. Ю. Николаєвої. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.
3. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур : учеб. пособ. / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово/Slovo, 2008. – 344 с.
4. Alday Itziar Elorza. Materials Development for Multilingual Education: The Encyclopedia of Applied Linguistic [Електронний ресурс] / Itziar Elorza Alday [ed. Carol A. Chapelle]. – Blackwell Publishing Ltd., 2013. – Режим доступу: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781405198431.wbeal0748/full>
5. Baker C. Foundations of Bilingual education and Bilingualism / Colin Baker. – Multilingual Matters : Printed in USA. – Copyright 2011. – (v-xii) 498 p.
6. Vanegas D. L.: Teaching unplugged: Is Dogme an Innovation or a remake? [Електронний ресурс] / D. L. Vanegas. – Режим доступу: <http://www.teachingenglish.org.uk/article/teaching-unplugged>
7. Critical connections: A Multilingual Digital Storytelling Project [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gold.ac.uk/clcl/multilingual-learning/criticalconnections>

8. Elsner D. Developing Multiliteracies, Plurilingual Awareness and Critical Thinking in the primary Language Classroom with Multilingual Virtual Talkingbooks [Электронний ресурс] / Daniela Elsner // Encuentro. – 2011. – 20. – P. 22–38. – Режим доступу: <http://www.encuentrojournal.org/textos/Elsner.pdf>
9. Fenner A.-B. Approaches to Materials Design in European Textbooks: Implementing Principles of Authenticity, Learner Autonomy, Cultural Awareness / Ann-Brit Fenner, David Newby. – Council of Europe, Centre for Modern Languages, 2000. – 223 p.
10. Jessner U. Multicompetence Approaches to Language Proficiency Development in Multilingual Education / Ulrike Jessner // Encyclopedia of Language and Education: [Editors J. Cummings, N. H. Hornberger]. – 2nd Edition. – Volume 5: Bilingual education. – New York : Springer, 2008. – P. 91–103.
11. Language as a Subject. A Platform of Resources and References for Plurilingual and intercultural education [Электронний ресурс] / Council of Europe : Language Policy Division, 2009. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/langeduc/boxd1-subject_en.asp
12. Language policy for the Multilingual Classroom. Pedagogy of the Possible / Edited by Ch. Hélot and M.Ó Laoire. – Multilingual Matters, 2011. – 209 p.
13. Richards J. Global ESL Coursebooks : Issues & Options [Электронний ресурс] / Jack C. Richards. – Режим доступу: <http://www.neas.org.au/conference/presentations/conf12Richards.pdf>
14. Sneddon R. Young bilingual children learning to read with dual books [Электронний ресурс] / Raymonde Sneddon // English Teaching: Practice and Critique. – 2008. – Vol. 7, № 2. – P. 71–84. – Режим доступу: <http://edlinked.soe.waikato.ac.nz/research/files/etpc/files/2008v7n2art4.pdf>
15. The New London Group: A Pedagogy of Multiliteracies : Designing Social Futures [Электронний ресурс] / Harvard Educational Review. – 1996. – Vol. 66. – № 1. – Режим доступу: http://wwwstatic.kern.org/filer/blogWrite44ManilaWebsite/paul/articles/A_Pedagogy_of_Multiliteracies_Designing_Social_Futures.htm
16. Tomlinson B. Materials development for language learning and teaching / Brian Tomlinson // Language Teaching. – 2012. – Vol. 2, № 45. – P. 143–179.
17. Tomlinson B. Materials development for language learning and teaching / Brian Tomlinson. – Second edition. – Cambridge : Cambridge University press, 2011. – 472 p.

References

1. Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka : pidruchnyk dlya stud klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv / O. B. Bihych, N. F. Borysko, H. E. Borets'ka ta in. / za zah. red. S. Yu. Nikolayevoyi. – K. : Lenvit, 2013. – 590 s.
2. Metodyka navchannya inozemnykh mov u serednykh navchal'nykh zakladakh : pidruchnyk / kol. avtoriv pid kerivn. S. Yu. Nikolayevoyi. – K. : Lenvit, 1999. – 320 s.

3. Ter-Minasova S. G. Voyna i mir yazyikov i kultur : ucheb. posob. / S. G. Ter-Minasova. – M. : Slovo, 2008. – 344 s.
4. Alday Itziar Elorza. Materials Development for Multilingual Education: The Encyclopedia of Applied Linguistic [Elektronnyi resurs] / Itziar Elorza Alday [ed. Carol A. Chapelle]. – Blackwell Publishing Ltd., 2013. – Rezhym dostupu: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781405198431.wbeal0748/full>
5. Baker C. Foundations of Bilingual education and Bilingualism / Colin Baker. – Multilingual Matters : Printed in USA. – Copyright 2011. – (v-xii) 498 p.
6. Banegas D. L.: Teaching unplugged: Is Dogme an Innovation or a remake? [Elektronnyi resurs] / D. L. Banegas. – Rezhym dostupu: <http://www.teachingenglish.org.uk/article/teaching-unplugged>
7. Critical connections: A Multilingual Digital Storytelling Project [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.gold.ac.uk/clcl/multilingual-learning/criticalconnections>
8. Elsner D. Developing Multiliteracies, Plurilingual Awareness and Critical Thinking in the primary Language Classroom with Multilingual Virtual Talkingbooks [Elektronnyi resurs] / Daniela Elsner // Encuentro. – 2011. – 20. – P. 22–38. – Rezhym dostupu: <http://www.encuentrojournal.org/textos/Elsner.pdf>
9. Fenner A.-B. Approaches to Materials Design in European Textbooks: Implementing Principles of Authenticity, Learner Autonomy, Cultural Awareness / Ann-Brit Fenner, David Newby. – Council of Europe, Centre for Modern Languages, 2000. – 223 p.
10. Jessner U. Multicompetence Approaches to Language Proficiency Development in Multilingual Education / Ulrike Jessner // Encyclopedia of Language and Education: [Editors J. Cummings, N. H. Hornberger]. – 2nd Edition. – Volume 5: Bilingual education. – New York : Springer, 2008. – P. 91–103.
11. Language as a Subject. A Platform of Resources and References for Plurilingual and intercultural education [Elektronnyi resurs] / Council of Europe : Language Policy Division, 2009. – Rezhym dostupu: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/langeduc/boxd1-subject_en.asp
12. Language policy for the Multilingual Classroom. Pedagogy of the Possible / Edited by Ch. Hélot and M. Ó Laoire. – Multilingual Matters, 2011. – 209 p.
13. Richards J. Global ESL Coursebooks : Issues & Options [Elektronnyi resurs] / Jack C. Richards. – Rezhym dostupu: <http://www.neas.org.au/conference/presentations/conf12Richards.pdf>
14. Sneddon R. Young bilingual children learning to read with dual books [Elektronnyi resurs] / Raymonde Sneddon // English Teaching: Practice and Critique. – 2008. – Vol. 7, № 2. – P. 71–84. – Rezhym dostupu: <http://edlinked.soe.waikato.ac.nz/research/files/etpc/files/2008v7n2art4.pdf>
15. The New London Group: A Pedagogy of Multiliteracies : Designing Social Futures [Elektronnyi resurs] / Harvard Educational Review. – 1996. – Vol. 66. – № 1. – Rezhym dostupu: http://wwwstatic.kern.org/filer/blogWrite44ManilaWebsite/paul/articles/A_Pedagogy_of_Multiliteracies_Designing_Social_Futures.htm

16. Tomlinson B. Materials development for language learning and teaching / Brian Tomlinson // Language Teaching. – 2012. – Vol. 2, № 45. – P. 143–179.
17. Tomlinson B. Materials development for language learning and teaching / Brian Tomlinson. – Second edition. – Cambridge : Cambridge University press, 2011. – 472 p.

Першукова О. А.

УЧЕБНЫЕ МАТЕРИАЛЫ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ МНОГОЯЗЫЧИЯ ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКИХ ШКОЛЬНИКОВ

Статья посвящена анализу коллекции учебных материалов для формирования многоязычия детей школьного возраста в странах Западной Европы. Автор привлекает внимание читателя к различиям в подходах к использованию учебников и пособий в странах Западной Европы и украинской школе. Приведены результаты изучения европейскими учеными предложений на европейском рынке учебников и пособий для многоязычного образования. Автор отмечает, что в связи с изменениями культурно-этнического состава учащихся и внедрением коммуникативного подхода изменился процесс обучения языку, в частности стал более ориентированным на применение языка как средства общения и усвоения предметного содержания. Особое внимание уделено поддержке учащихся, для которых язык обучения не является основным, процесс формирования функциональных умений заимствует черты методики обучения иностранного/второго языка. Охарактеризованы особенности УМК по обучению английскому языку как средству глобальной коммуникации.

Ключевые слова: формирование многоязычия; многоязычное образование школьников; обучающие материалы для формирования многоязычной коммуникативной компетентности; языковое образование школьников в странах Западной Европы.

Pershukova O.

TRAINING MATERIALS FOR PLURILINGUAL COMPETENCE OF WESTERN EUROPEAN SCHOOLCHILDREN FORMING

This article analyzes the collection of educational materials for Western European schoolchildren multilingual competence forming. The author draws the reader's attention to the differences in the approaches to the use of textbooks in Western European and the Ukrainian school and indicates the basic principles of modern educational materials on language teaching as well as components of modern collection of educational materials.

The results of the study of European experts in the European market of textbooks for multilingual education are offered. According to researchers, the number of commercially published training materials for multilingual education, which are particularly multilingual virtual complexes, is limited, and the problem of creating multilingual manuals and textbooks requires further research. There are largely bilingual printed manuals with audio-lingual support, without the

specifics of application in the educational process. These textbooks are aimed at formation students' functional literacy: the most attention is paid to reading. Attention is paid to revealing the essence of the concept of "literacy" in the current conditions, and the features for mastering basic language training in the context of multi-ethnic school are outlined. Due to the changes of language and ethnic composition of students in the classroom the approach to learning the basic language of school system has undergone essential transformations, which was reflected in the textbooks. With the introduction of communicative approach the process of language learning became more oriented to the use of languages. In the context of multilingual education the concept of learning basic language of schooling has received a new value relating to the use of language as a medium of teaching and learning. To support the students for whom the language of instruction is not native, textbooks contain information characteristic of teaching the language of schooling as a second language.

Author determined the features of Learning Methodical Complexes for teaching English as a means of global communication. The main features include: 1) cultural universality; 2) ideological neutrality of the content; 3) gender, racial and social equality; 4) promotion of human values; 5) educational texts contain examples of information about socially successful people and so on. Such complexes often act as a source of ideas for creating learning materials in other languages.

Keywords: plurilingualism forming; plurilingual education of schoolchildren; learning materials for plurilingual communicative competence forming; language education of schoolchildren in Western European countries.